

OD ISTOG AUTORA

Pesma boginje Kali

Leto noći

Ukleta zima

Deca noći

Teror

Drud I–II

Crna brda

Serijal Strvinarska uteha

Strvinarska uteha: Otvaranje

Strvinarska uteha: Središnjica

Strvinarska uteha: Završnica

Serijal Hiperion

Hiperion

Pad Hiperiona

Endimion

Uspon Endimiona

Serijal Ilion

Ilion

Olimp I–II

DEN SIMONS

GNUSNO

Preveo
Goran Skrobonja

■ Laguna ■

Naslov originala

Dan Simmons

THE ABOMINABLE

Copyright © 2013 by Dan Simmons

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA



Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Ova knjiga je sa poštovanjem posvećena uspomeni na
Džekoba „Džejka“ Vilijama Perija,*

2. april 1902 – 28. maj 1992.

„Pravi podvizi uslede kad se sretnu ljudi i planine.“

Vilijam Blejk

UVOD

U poznao sam se sa Džejkom Perijem u leto 1991. Već sam se dugo zanimao za istraživanje i istraživače Antarktiku – zapravo još od Godine geofizike 1957/58, kad su Sjedinjene Države postavile tamo dole stalne baze, što mi je zaista zaokupilo pažnju kada sam imao samo deset godina – a oko 1990. donekle sam naslutio kako bi tu negde mogla da se krije zamisao o romanu smeštenom na Antarktiku. Proći će još petnaest godina pre nego zaista napišem i objavim knjigu o propaloj ekspediciji na Arktiku (*ne* na Antarktiku) – to je moj roman *Teror* iz 2007. – ali u leto 1991. ponovo je došao trenutak kada sam morao da svom izdavaču predložim paket od tri nove knjige. Mene je zanimao Antarktiku, a ne ekspedicije na Severni pol, koji me nikada nije naročito interesovao (ali ću na kraju ipak o njemu pisati), a još više sam se za njega zanimao posle godina i godina čitanja o pustolovinama Ernesta Šekltona, Roberta Falkona Skota, Epslija Čeri-Gararda i drugih junaka i mučenika Antarktiku.

Onda, tokom leta 1991, jedna prijateljica moje žene rekla je da zapravo poznaje pravog istraživača Antarktiku. Taj čiča

– koji se preselio u starački dom u varoši Delta na Zapadnoj padini Kolorada – zaista je sa kontraadmiralom Ričardom Berdom učestvovao u američkim ekspedicijama na Antarktiku u tridesetim godinama dvadesetog veka.

Ili je makar Karen kazala da joj je Meri to rekla. Lično sam podozrevao da je posredi Alchajmerova bolest, laž, okoreli pripovedač izmišljotina, ili sva tri zajedno.

Ali po Merinim rečima, taj osamdesetdevetogodišnji gospodin po imenu Džejkob Peri zaista je 1934. učestvovao u američkoj ekspediciji na Antarktiku. Bila je to ona skarabudžena ekspedicija u kojoj je admiral Berd, uvek željan još malo solo slave, proveo pet zimskih meseci sam u rupi u ledu u isturenoj meteorološkoj stanici i umalo nije umro od trovanja ugljen-monoksidom zbog loše ventilacije štednjaka. (Berd će napisati i bestseler o tom svom iskustvu, knjigu čiji će naslov, sasvim očigledno, biti *Sam*.)

Po onome što je Meri rekla mojoj ženi Karen, taj ostareli Džejkob Peri bio je jedan od četvorice ljudi koji su prešli sto šezdeset kilometara na Antarktiku po mrklom mraku i razularenim olujama zime 1934. na Južnom polu, kako bi izbacili admirala Berda. Onda je cela grupa morala da sačeka oktobar i dolazak antarktičkog leta kako bi svi bili izbačeni. „Čini se da je on čovek koji može da ti da savršene informacije o Južnom polu“, rekla je Karen. „Mogao bi da napišeš i celu knjigu o tom gospodinu Periju. Možda je on admiral Peri koji je isto tako prvi došao do Severnog pola!“

„Peri“, rekao sam ja. „Peri sa Antarktika. Ali to nije kontraadmiral Robert Piri koji je hiljadu devetsto devete tvrdio da je prvi došao do Severnog pola.“

„Zašto ne?“, kazala je Karen. „Mogao bi da bude.“

„Pa, ponajpre, imena im se različito pišu“, rekao sam ja blago razdražen zbog toga što me je nagnala na to, ili možda onako razdražen kao i uvek kad mi neko drugi, bilo ko, predlaže o

čemu bih mogao da pišem. Izgovorio sam slovo po slovo imena „admirala Pirija“ i Merinog matorog čovečuljka iz Delte, gospodina „Perija“, kako bi razlika bila jasna.“

„Osim toga“, kazao sam, „kontraadmiral Piri bi sada imao sto trideset i koju godinu...“

„Dobro de“, rekla je Karen, podigavši ruke u signalu koji smo usavršili tokom decenija našeg braka – signalu koji teorijski zadržava obe strane da ne kidišu jedna drugoj na vratnu venu. „Priznajem, u pravu si. Ali ovaj gospodin Peri bi ipak mogao da ti ispriča neku divnu priču i...“

„Osim toga“, prekinuo sam je, ponevši se donekle kao seronja, „admiral Robert Piri je umro hiljadu devetsto dvadesete.“

„E pa, ovaj Džejkob *Peri* je još živ, u Delti“, rekla je Karen. „Jedva.“

„Jedva? Misliš, zbog njegove starosti?“ Za mene svako ko navrší osamdeset devet ili devedeset spada u kategoriju „jedva živih“. Dođavola, za mene je 1991. godine svako stariji od *šezdeset* godina već mirisao na čamovinu. (Da bi sve bilo sasvim jasno, priznajem da sada imam šezdeset tri godine, pošto ovaj predgovor pišem 2011.)

„Ne, nije stvar samo u njegovoj starosti“, rekla je Karen. „Meri je u imejlu pomenula i to da on ima rak. Očigledno, još je u stanju da se kreće, ali...“

Sedeo sam za računarom i igrao se idejama za knjige – ukucavao moguće naslove – kada je Karen ušla. Sad sam ga isključio.

„Meri zaista kaže da je on trideset i četvrte bio sa Berdom na Antarktiku?“, kazao sam.

„Da, *zaista*“, rekla je Karen. „Znala sam da ćeš se zainteresovati za njega.“ Mojoj ženi nekako polazi za rukom da ne zvuči samozadovoljno čak i kada je u pravu. „Prijalobiti ti da na nekoliko dana izadeš odavde. To bi ti bila vožnja od pet ili šest sati, čak i ako ostaneš na međudržavnom auto-putu sve do Grand Džankšona. Možeš da prenočiš u Delti kod Gaja i Meri.“

Odmahnuo sam glavom. „Uzeću mijatu. I sići ću sa međunarodnog broj 70 kako bih prošao kroz Karbondejl, i potom preko prevoja Maklur.“

„Može li mijata da izvuče uz prevoj Maklur?“

„Gledaj samo“, rekao sam ja. Razmišljao sam o tome koju odeću da strpam u torbu za dvodnevno putovanje, pretpostavivši da ću razgovarati sa gospodinom Perijem drugog dana ujutro, i potom poći kući. Imao sam malu platnenu torbu norvejske savršene veličine za maleni prtljajnik mijate. Pokušao sam da upamtim da ponesem i svoj foto-aparat nikon. (Bili su to za mene predigitalni dani, makar kad je reč o fotografiji.)

I tako, zbog poriva da se odvezem svojom novom mazdom mijatom iz 1991. kroz planine, upoznao sam se sa gospodinom Džejkobom Perijem.

Delta u Koloradu je bila varoš od oko šest hiljada stanovnika. Kada čovek u nju ulazi kao ja tada – ako skrene sa I-70 kod Glenvue Springsa, a onda zavije na auto-put broj 65 kod Karbondejla, pa uskim drumom sa dve kolovozne trake preko visokih prevoja i kraj zabačenih ispostava Marbl i Paonija – stiče pravi utisak o tome kako je ta varošica zaista opkoljena gorama. Delta je u širokoj rečnoj dolini južno od Grand Mese, koju meštani opisuju kao „jednu od najvećih planina sa ravnim vrhom na svetu“.

Mesto na kojem je Džejk Peri živio u Delti svakako nije izgledalo kao starački dom, pogotovo ne kao onaj u kojem je pomoć bolničarki na raspolaganju dvadeset četiri časa dnevno. Uz pomoć nekoliko saveznih donacija, Meri je renovirala nekada veličanstveni, ali sada oronuli hotel i spojila ga sa susednom praznom prodavnicom. Tako je dobila prostor koji je više podsećao na hotel sa četiri zvezdice iz, recimo, 1900. godine nego na dom za ljude kojima je neophodna pomoć.

Ustanovio sam da Džekob Peri ima zasebnu sobu na trećem spratu. (Meri je prilikom renoviranja ugradila i liftove.) Posle Merinog predstavljanja i ponovnog objašnjenja razloga zbog kojih želim da razgovaram sa njim – Den je romanopisac koji istražuje mogućnost da napiše knjigu čija se radnja zbiva na Južnom polu, pa je čuo za Džejka, kazala je ona – gospodin Peri me je pozvao da uđem.

Ta soba i taj čovek kao da su se međusobno nadopunjavali. Iznenadilo me je koliko je Perijeva soba bila velika – francuski ležaj, uredno namešten, kraj jednog od tri prozora koji su preko krovova nižih prodavnica u centru varoši gledali prema planinama i Grand Mesi na severu. Police za knjige od poda do tavanice pune izdanja u tvrdom povezu – primetio sam da su mnoge od njih bile o planinskim vencima širom sveta – i uspomene: savijeno staromodno uže za penjanje, Krukove zaštitne staklene naočari kakve su koristili istraživači Arktika, izlizana kožna motociklistička kaciga, stari *Kodakov* foto-aparat, stara sekira za led sa drvenom drškom mnogo dužom od ovih današnjih.

Što se Džejkoba Perija tiče – nisam mogao da verujem da čovek ima osamdeset devet godina.

Starost i gravitacija su uzele svoj danak: malo zakrivljenja i sabijanja kičme tokom devet decenija lišilo ga je nekoliko centimetara visine, ali i dalje mu je bilo preko metar i osamdeset; imao je na sebi košulju od teksas-platna sa kratkim rukavima i video sam kako su mu bicepsi donekle usahli od starosti, ali mišići su mu još bili izvajani, podlaktice posebno snažne; gornji deo tela mu je, čak i posle dejstva zuba vremena, bio trouglast, jak i oblikovan naporima kojima se podvrgavao čitavog života.

Prošlo je nekoliko minuta pre nego što sam primetio da mu nedostaju dva prsta na levoj ruci, malić i domali. Činilo se da je to neka stara povreda – mesto preko patrljaka kostiju tik iznad zglavaka bilo je smeđe i jednako ostarelo kao i ostatak kože na njegovim šakama i podlacticama. A činilo se da nedostajući prsti

nimalo ne umanjuju njegovu spretnost. Kasnije, dok smo razgovarali, gospodin Peri se poigravao dvema tankim kožnim pertlama, svaka je bila dugačka oko četrdeset pet centimetara, i zapanjio sam se kad sam video kako on vezuje komplikovane čvorove, po jedan svakom rukom, koristeći obe ruke kako bi čvorove vezivao istovremeno. To su sigurno bili nautički ili tehnički planinarski čvorovi, pošto ja nijedan od njih ne bih umeo da vežem obema rukama ni uz pomoć čitave čete mladih izviđača. Gospodin Peri je, ne gledajući, dokono vezivao takve čvorove, svaka ruka mu je delala zasebno, a onda ih je rasejano razvezivao, sa samo dva prsta i palcem na levoj ruci. Činilo se da je to neka njegova stara navika – možda ga je to smirivalo – i pridavao je malo pažnje bilo kojemu od gotovih čvorova koje je tako vezivao.

Kad smo se rukovali, osetio sam da mi prsti iščezavaju u njegovom krupnijem, i dalje snažnijem stisku. Ali on nije pokušavao da mi jako stisne ruku kao neki varoški siledžija; snaga je jednostavno bila tamo. Na licu gospodina Perija videlo se previše godina provedenih na suncu – suncu sa velikih visina, gde je vazduh bio razređen, i gde su ultraljubičasti zraci mogli da prodru do ćelija njegovog epiderma – a između brojnih smeđih mrlja bili su ožiljci tamo gde je imao male operacije mogućih melanoma.

Starac je još imao kosu i šišao je veoma kratko. Video sam mu potamnelu kožu kroz proređene sede vlasi. Kad se osmehivao, videli su mu se prirodni zubi, sa izuzetkom dva ili tri koji su mu nedostajali pozadi, u donjoj vilici.

Najjasnije sam upamtio plave oči gospodina Perija. Bile su zapanjujuće plave i, kako mi se činilo, potpuno izvan vremena. Nisu to bile sluzave, rasejane oči čoveka u poznim osamdesetim. Perijev vedar plavi pogled bio je radoznao, poman, smeo, gotovo... detinji. Kada radim sa piscima početnicima, bez obzira na njihove godine, upozoravam ih na to da ne opisuju svoje likove tako što bi ih poredili sa filmskim zvezdama ili slavnim

ljudima; to je izraz lenjosti, ograničenog je vremenskog trajanja, i spada u kliše. Opet, petnaest godina kasnije, moja žena Karen i ja gledali smo film *Kazino rojal*, prvi od novih filmova o Džemsu Bondu sa Danijelom Krejgom u glavnoj ulozi, i ja sam uzbuđeno šapnuo: „Eno! To su te oči, plavljje od plavih, kakve je imao gospodin Peri. U stvari, Danijel Krejg veoma liči na mladu verziju mog pokojnog gospodina Perija.“

Karen me je načas pogledala u zamračenom bioskopu, i onda rekla: „Čuti tu.“

Onomad, 1991. godine, u staračkom domu u Delti, i donekle bez teksta, proveo sam nekoliko minuta diveći se malobrojnim predmetima na Perijevim policama i stolu – visokoj sekiri za led sa drvenom drškom uspravljenoj u uglu, uzorcima kamenja koje je, kako mi je kasnije ispričao, pokupio sa vrhova različitih planina, i crno-belim fotografijama koje su požutele od starosti. Mali foto-aparat na polici – *Kodakov*, od onih koji se otvaraju pre nego što okinu fotografiju – bio je drevan ali ne i zarđao, i činilo se da je dobro održavan.

„U njemu je film od pre... dosta godina“, rekao je gospodin Peri. „Nikada nije razvijen.“

Dodirnuo sam mali foto-aparat i okrenuo se prema starcu. „Zar vas ne zanima kako su ispali snimci?“

Gospodin Peri je odmahnuo glavom. „Nisam ja to snimao. U stvari, foto-aparat i nije moj. Ali prodavac iz drogerije ovde, u Delti, kazao mi je da bi film verovatno još mogao da bude razvijen. Jednog dana ću videti da li će se pojaviti slike.“ Pokazao mi je da sednem na stolicu blizu ugrađenog radnog stola. Video sam na stolu razbacane pažljivo izrađene crteže biljaka, kamenja, drveća.

„Prošlo je mnogo, mnogo vremena otkad su me intervjuisali“, rekao je gospodin Peri sa osmehom u kojem se nazirala ironija. „A čak i tada, pre mnogo decenija, gotovo da nisam imao šta da kažem novinarima.“

Pretpostavio sam da govori o Berdovoj ekspediciji iz 1934. Glupavo sam grešio što se toga tiče, i isto tako sam bio dovoljno glup da to tada ne razjasnim. Moj život, i ova knjiga, bili bi mnogo drugačiji da je u meni bilo makar i najosnovnijeg novinarskog instinkta da sledim takav jedan odgovor.

Umesto toga, vratio sam razgovor na sebe i kazao skromno (za jednog egoistu): „Ja sam retko intervjuisao ljude. Većinom istraživanja za svoje knjige obavljam u bibliotekama, među kojima su i istraživačke biblioteke. Da li će vam smetati ako budem beležio?“

„Ni najmanje“, kazao je gospodin Peri. „Dakle, vas zanima samo vreme koje sam proveo sa Berdom od trideset treće do trideset pete, u arktičkim ekspedicijama?“

„Mislim da je tako“, rekao sam ja. „Vidite, imam zrnce ideje o pisanju napetog trilera smeštenog na Antarktik. Biće mi od pomoći sve što mi kažete o ekspedicijama na Južni pol. Naročito ako je strašno.“

„Strašno?“ Peri se ponovo osmehnuo. „Triler? Hoće li tamo vaše likove pokušati da sredi i neko zlo biće, pored hladnoće, mraka i izolacije?“

Uzvratio sam mu osmehom, ali sam shvatio da sam se pomalo postideo. Zapleti knjiga često zvuče glupavo kad se izvuku iz njihovog književnog konteksta. Budimo iskreni; ponekad su glupi čak i u kontekstu. I zaista, *jesam* razmišljao o nekom velikom zastrašujućem stvorenju koje progoni, ubija i proždire moje likove. Samo u to vreme nisam imao nikakvu predstavu o tome šta bi ono moglo da bude.

„Donekle“, priznao sam. „Nešto zaista krupno i opasno pokušava da smrsi konce našim junacima – nešto iz mraka i hladnoće. Nešto pokušava kandžama da prodre u njihovu antarktičku kućicu, zamrznuti brod ili šta god. Nešto neljudsko i veoma gladno.“

„Pingvin ubica?“, predložio je gospodin Peri.

Pošlo mi je za rukom da se nasmejem zajedno sa njim iako su me moja žena, agent i urednik pitali isto to kad god bih predložio antarktički triler – *I onda šta, Dene? Hoće li to tvoje čudovište biti nekakav džinovski mutirani pingvin ubica? Zajedljive glave funkcionišu na isti način.* (A ja nikada, sve do sada, nisam priznao da *jesam* pomišljao na džinovskog mutiranog pingvina kao na antarktičku opasnost za moj novi roman.)

„U stvari“, rekao je Peri, verovatno videvši koliko sam pocrveneo, „pingvini mogu da vas ubiju i pukim smradom svog izmeta na mestima gde se gnezde.“

„Dakle, vi ste zaista posetili neka njihova gnezda?“, upitao sam ja, sa olovkom iznad tanke beležnice koju sam koristio za istraživačke napomene. Osećao sam se kao Džimi Olsen.

Gospodin Peri je klimnuo glavom i ponovo se osmehnuo, ali ovog puta je taj bistar, plavi pogled bio uperen negde unutra, prema nekom sećanju. „Proveo sam svoje treće i poslednje proleće tamo, u kućici na Kejpu Rojdsu... trebalo je da proučavam tamo obližnje gnezdište i ponašanje pingvina.“

„Kućica na Kejpu Rojdsu...“, rekao sam, zapanjen. „Šekltonova kućica?“

„Da.“

„Mislio sam da je kućica Ernesta Šekltona muzej – zatvoren za sve posetioce“, kazao sam ja. Glas mi je bio obazriv. Bio sam previše iznenađen da bilo šta zabeležim.

„I jeste...“, rekao je gospodin Peri. „*Sada.*“

Osećao sam se kao kreten, pa sam prikrio novo crvenilo u obrazima pognuvši glavu kako bih pisao.

Džejkob Peri je govorio brzo, kao da želi da me liši svake eventualne neprijatnosti.

„Šeklton je bio takav narodni heroj za Britance da je kućica već bila neka vrsta muzeja kada me je admiral Berd poslao tamo da posmatram gnezdišta u antarktičkoj zimi hiljadu devetsto trideset pete. Britanci su koristili kućicu s vremena na vreme

i povremeno slali u nju ornitologe da posmatraju gnezdište, a tamo je stalno bilo uskladištenih zaliha pa su Amerikanci iz obližnje baze ili drugi u nevolji mogli da koriste kućicu u slučaju preke potrebe. Ali u vreme kada je meni naređeno da odem tamo, niko već mnogo godina nije proveo zimu u kućici.“

„Čudi me da su Britanci dozvolili da jedan Amerikanac mesecima boravi u Šekltonovoj kućici“, rekao sam ja.

Gospodin Peri se nasmešio. „I nisu. Gotovo je izvesno da ne bi. Admiral Berd nikada nije ni tražio dozvolu od Britanaca. Samo me je poslao tamo sa sopstvenim zalihama za sedam meseci, sa dvema saonicama – momci su odvezli saonice sa psima natrag do Berdove baze sutradan pošto su me odbacili do tamo – o, i sa pajserom kako bih mogao da razvalim vrata i kopcima prekrivene prozore. Te zime bi mi baš dobro došli neki od tih pasa kao društvo. Zapravo, admiral nije hteo da mu se motam pred očima. Zato me je Berd poslao što je dalje mogao a da mi ipak preostane kakva-takva šansa da preživim zimu. Admiral je voleo da se igra nauke, ali u stvari ne bi dao niti jedno jedino pingvinsko govance za posmatranje ili proučavanje pingvina.“

Sve sam to zapisao, ne razumevši sasvim, ali naslutivši da bi to moglo iz nekog razloga da bude važno. Pojma nisam imao kako bih mogao da iskoristim Šekltonovu kućicu u svom nejasno zamišljenom napetom romanu bez naslova.

„Šeklton i njegovi podigli su kućicu hiljadu devetsto šeste“, nastavio je gospodin Peri. Glas mu je bio tih i pomalo promukao, i strugao je usled – to mi je kasnije kazao – gubitka dela levog plućnog krila prethodne zime prilikom operacije. Ali čak i sa tim struganjem, glas mu je i dalje bio prijatan tenor. Pretpostavio sam da je gospodin Peri, pre operacije, imao gotovo savršen pripovedački glas.

„Šekltonovi ljudi su je napustili hiljadu devetsto osme... kad sam stigao, još je tamo stajala olupina automobila koju su ostavili

za sobom“, govorio je on. „Verovatno je još tamo, pošto dole sve rđa i propada veoma sporo. Sumnjam da je ta prokletinja uspela da prevali i tri metra u dubokom snegu na koji je Šeklton stalno nailazio, ali Britanci su voleli svoje spravice. Isto važi i za admirala Berda, kad smo već kod toga. U svakom slučaju, odbacili su me do stare kućice početkom antarktičke jeseni. Bilo je to u martu hiljadu devetsto trideset pete. Pokupili su me početkom antarktičkog proleća – čim je došao oktobar – iste godine. Posao mi je bio da izveštavam o adelijskim pingvinima sa velikog gnezdišta na Kejp Rojdsu.“

„Ali to je antarktička zima“, rekao sam ja, zastavši, siguran da ću lupiti nešto neizrecivo glupo. „Mislio sam da adelijski pingvini... mislim... ne provode tamo zimu. Mislio sam da dolaze negde u oktobru i odlaze sa mladuncima – onima koji prežive – početkom marta. Da li grešim? Sigurno grešim.“

Džekob Peri se ponovo osmehivao. „Nimalo ne grešite, gospodine Simonse. Mene su tamo ostavili tačno na vreme da vidim kako se poslednja dva ili tri pingvina gegaju i onda veslaju na pučinu – voda samo što se nije ponovo zamrzla tamo na Kejp Rojdsu, početkom marta, pa je otvoreno more trebalo ubrzo da bude desetinama kilometara udaljeno od kućice – a pokupili su me u proleće, u oktobru, pre nego što se ijedan adelijski pingvin vratio kako bi se pario i podigao mladunce tamo u gnezdištu. Nisam ja video ništa od pingvinskog ponašanja.“

Odmahnuo sam glavom. „Ne razumem. Naredili su vam da tamo boravite... bože, više od sedam meseci, bezmalo svih osam... kako biste posmatrali gnezdišta na Kejpu u vreme kada pingvina tamo nema. Baš kao ni sunca, većinu vremena. Da li ste vi, gospodine Peri, biolog ili nekakav naučnik?“

„Jok“, rekao je gospodin Peri, ponovo sa tim osmehom ukri-vo. „Završio sam engleski na Harvardu – američku književnost osamnaestog i devetnaestog veka sa poprilično engleske književnosti ubačene u program. Henri Džejms je bio vrlo aktuelan

kada sam diplomirao, hiljadu devetsto dvadeset treće. Džejs Džojls je objavio *Uliksa* samo godinu dana pre toga – dvadeset druge – i *Portret umetnika u mladosti* šest godina ranije. Već sam u Evropi provodio godinu u skijanju i planinarenju – malo nasledstvo pripalo mi je kad sam navršio dvadeset prvu – hiljadu devetsto dvadeset četvrte i pročitao sam jednu priču u *Fordovoj transatlantskoj reviji* Forda Medoksa, pa sam odmah odlučio da napustim Švajcarsku i otputujem u Pariz da bih se sreo sa mladićem po imenu Hemingvej koji je tu priču napisao, i pokazao mu ponešto od onoga što sam i sam napisao.“

„I jeste li?“ upitao sam.

„Jesam, vala“, rekao je gospodin Peri, sa osmehom. „Hemingvej je s vremena na vreme radio kao evropski dopisnik *Toronto stara* stacioniran u Francuskoj, i imao je sjajan trik da se otarasi gnjavatora kao što sam bio ja. Sastao sam se sa njim u njegovoj kancelariji – prljavoj i maloj – i on me je odmah pozvao dole, u jedan kafe, na kafu. Onda je, posle nekoliko minuta u društvu sa mnom i mnogo drugih, bacio pogled na sat, rekao kako mora da se vrati poslu, i ostavio nadobudnog budućeg pisca samog u kafeu.“

„Da li ste mu pokazali svoje priče?“

„Naravski. Bacio je pogled na prve stranice tri moje priče i kazao mi da ne bi trebalo da menjam svoj trenutni posao. Ali sve je to sasvim druga priča, zar ne? Mi starci skloni smo okolišanju i vunovlačarenju.“

„Zanimljivo“, uspeo sam da promrmljam, ali sam pomislio: *Pobogu, sresti se sa Ernestom Hemingvejom, da bi ti ovaj rekao da nisi pisac. Kakav li je to osećaj? Ili to Peri možda samo kiti priču?*

„Vratimo se onda onome što vas zanima, gospodine Simonse – Antarktiku od trideset treće do trideset pete – angažovao me je admiral Berd kao radnika, a i zato što sam imao planinarskog iskustva. Vidite, naučnici u grupi planirali su da za vreme te ekspedicije istražuju različite vrhove. Ja pojma nisam imao ni

o nauci ni o pingvinima, kako tada, tako pogotovo ne sada, uprkos svim ovim dokumentarnim prirodnjačkim kanalima koje imamo tu u domu na kablovskoj. Ali to hiljadu devetsto trideset pete nije ni bilo važno zato što je trebalo samo da se čistim admiralu Berdu s očiju sve do antarktičkog proleća, kad je planirano da svi odemo s kontinenta.“

„Dakle, bili ste tamo sami u mraku i hladnoći sedam meseci?“
rekao sam ja tupavo. „Zbog čega ste mu toliko pali u nemilost?“

Gospodin Peri je sekao jabuku kratkim, ali veoma ostrim pererezom, i sada mi je ponudio krišku. Prihvatio sam.

„Spasao sam ga“, kazao je tiho, jedući svoje parče jabuke.

„Da, Meri reče da ste bili u maloj grupi koja je izbacila admirala Berda iz njegove solo isturene baze hiljadu devetsto trideset četvrte“, kazao sam ja.

„Tako je“, rekao je gospodin Peri.

„Dakle, pošto mu nije prijalo da mu u blizini bude jedan od njegovih izbavitelja, prognao vas je u Šekltonovu kućicu na Kejv Rojdsu kako biste i sami iskusili malo samoće poput njega?“ Za mene to nije imalo nikakvog smisla.

„Tako nekako“, rekao je Peri. „Samo što se ja nisam otrovao ugljen-monoksidom kao admiral... niti mi je bilo potrebno spasavanje kao njemu. A on je imao radio-vezu sa našom bazom, Malom Amerikom, svakog dana. Ja nisam imao radio. Niti bilo kakav kontakt sa bazom.“

„Kad ste bili u grupi koja je izbacila Berda prethodnog avgusta“, rekao sam zagledan u beleške koje sam zapisao za vreme razgovora sa Meri i provere podataka u referentnim knjigama (1991. nije bilo Gugla), „vi ste se sa još trojicom odvezli sto šezdeset kilometara kroz zimu Južnog pola – pri čemu su malobrojne zastavice upozorenja na lavirint pukotina nestale u vetru ili pod snegom – sto šezdeset kilometara po gotovo apsolutnom mraku na traktoru za sneg koji nije bio ništa jače od modela T sa metalnim krovom. Samo vi i još trojica iz baze Mala Amerika.“

Gospodin Peri je klimnuo glavom. „Doktor Polter, gospodin Vejt i moj neposredni šef zadužen za traktore za sneg I. Dž. Demas. Demas je insistirao da ja krenem kao vozač traktora.“

„To je bio vaš posao za vreme ekspedicije? Hvala.“ Peri mi je dao još jednu krišku ukusne jabuke.

„Kao običan radnik, obavljao sam dosta posla na tim prokletim traktorima i na kraju ih vozio preko leta za različite naučnike koji su morali da se bave svojim poslovima dalje od Male Amerike“, rekao je starac. „Biće da je gospodin Demas mislio kako su sa mnom za upravljačem najbolji izgledi da izbegnemo pukotinu, čak i po mraku. Morali smo da se vratimo kad smo saznali da je većina zastavica za obeležavanje pukotina nestala, ali smo odmah pokušali ponovo – premda se vreme još više pogoršalo.“

„Meni to i dalje zvuči kao da vas je admiral Berd kaznio“, kazao sam, sa čistim i svežim ukusom jabuke u ustima. „Poslao vas u samicu na sedam meseci.“

Džejk Peri je slegnuo ramenima. „Admirala je zbog 'spasavanja' – mrzeo je svakoga ko je poduhvat opisao upotrebivši tu reč – bilo sramota. Doktoru Polteru ili gospodinu Vejtu nije mogao ništa – oni su bili glavonje u ekspediciji – ali je Demasu dodelio poslove na kojima će ga on, admiral Berd, retko kada vidati. A mene je slao na letnje ekspedicije i potom na Kejv Rojds preko cele antarktičke zime. Na kraju, admiral Berd me nije ni pomenuo u izveštaju o svom... spasavanju. U većini istorijskih knjiga o Antarktiku mog imena uopšte nema.“

Bio sam zapanjen zlobom i pakošću takvog postupka admirala Berda. „To što vas je poslao da sami provedete zimu na Kejv Rojdsu jednako je kazni samicom“, rekao sam i dozvolio da mi se u tonu začuje gnev. „I to bez radija? Admiral Berd je podilkanio posle tri meseca samoće – a svakodnevno je bio u kontaktu sa Malom Amerikom preko radija.“

Gospodin Peri se osmehnuo. „Bez radija.“

Pokušao sam to da shvatim, ali nisam mogao. „Je li bilo ikakve svrhe – ikakvog razloga – da provedete sedam meseci izolacije i pet meseci apsolutne tame u Šekltonovoj kućici na Kejp Rojdsu?“

Gospodin Peri je odmahnuo glavom, ali ni u njegovom izrazu ni u njegovom glasu nije bilo nikakvog besa ili odbojnosti. „Kao što sam već rekao, angažovali su me za ekspediciju kako bih se peo po planinama. Posle Berdovog spasavanja – koje je nalagalo da nas četvorica boravimo sa njim u toj maloj podzemnoj ćeliji koju je napravio u isturenoj bazi, od jedanaestog avgusta, kad smo stigli, do dvanaestog oktobra, kad su Berd i doktor Polter odleteli *Hodočasnikom* – konačno mi je zapalo da odem na neke letnje ekspedicije gde sam mogao da pomažem naučnicima kojima su moje planinarske veštine bile potrebne.“

„*Hodočasnik* je bio avion?“, rekao sam ja.

Gospodin Peri je imao svako pravo da kaže nešto poput: *A čime bi inače mogli da odlete? Džinovskim albatrosom?*, ali on je samo učtivo klimnuo glavom i rekao: „Krenuli su u ekspediciju sa tri aviona – velikim fokerom...“ Začutao je načas i osmehnuo se. „To vam je ‘foker’, gospodine Simonse. F-o-k...“ Sricao mi je ime slovo po slovo.

Iscerio sam se. „Jasno. Ali zovite me Den.“

„Ukoliko vi mene budete zvali Džejk“, reče on.

Iznenadio sam se kad sam shvatio da ne mogu – mislim, to da ga sa lakoćom zovem Džejk. Retko sam bio zadivljen u prisustvu ljudi poznatih po svojoj slavi, tituli ili navodnom autoritetu, ali sam ustanovio da sam duboko zadivljen u prisustvu gospodina Džejkoba Perija. Čak i pošto sam uspeo da nekoliko puta kažem „Džejk“, on mi je u mislima ostao „gospodin Peri“.

„Kako god bilo“, nastavio je on, „imali su velikog fokera po imenu *Plavo sečivo*... ali on se srušio prvi put kada su pokušali da ga dignu sa tla – ili bolje rečeno, sa leda – po našem dolasku na Antarktiku. A imali su još i veći hidroplan, po imenu *Vilijam*

Horlik, ali činilo se da je taj stalno na vodi, zbog održavanja. Zato su poslali mali jednokrilac *Hodočasnik* da doveze admirala Berda i doktora Poltera čim se vreme stabilizovalo u oktobru pošto smo došli do njega i sredili ventilaciju u njegovoj maloj podzemnoj rupi za skrivanje u ledu. Sećam se da je doktor Polter u tri nedelje koliko smo čekali često prepoznavao zvezde, posmatrao meteore, i obavljao barometrijski posao za koji je Berd bio previše bolestan ili sluden. Zadržavanje ugljen-monoksida nije baš razbistrilo admiralove moždane ćelije. Tada, pošto je *Hodočasnik* odneo admirala Berda i doktora Poltera u avgustu, Vejt, Demas i ja smo se traktorom vratili u Malu Ameriku... taman na vreme da se pridružim nekim ekspedicijama koje su se zaputile prema planinama Hejns.“

„Da li ste se priključili ekspediciji kako biste planinarili na Antarktiku?“ Meri je pokucala i ušla sa limunadom za obojicu, ali bila je to kratka stanka. A limunada je bila domaća i odlična.

Gospodin Peri je klimnuo glavom. „To je bila jedina moja prava veština. Jedini moj pravi razlog da budem u toj ekspediciji. Penjanje. O, umeo sam ja i s motorima, umeo sam sasvim dobro da čačkam po opremi... tako sam na kraju i završio sa Demasovim snežnim traktorima tokom zime, kad nije bilo penjanja... ali na Antarktiku sam otišao zbog njegovih planina.“

„Da li ste se popeli uz mnogo njih?“, upitao sam.

Peri se osmehnuo i plave oči su mu ponovo postale zamišljene. „Vrh Makinli tog leta trideset i četvrte... ne *sam* Maunt Makinli, naravno, već istoimeni vrh blizu Južnog pola. Nekoliko bezimenih vrhova u vencu Hejns... naučnici su tamo tragali za mahovinom i lišajevima, a pošto sam ih bezbedno smestio na izbočine, samo sam se peo da osvojim vrhove pre povratka kako bih im pomogao oko opreme. Uzverao sam se tog leta trideset i četvrte na Maunt Vudvord u vencu Ford, onda na Maunt Rea, Maunt Kuper i potom na planinu Saunders. U tehničkom smislu, niti jedna od njih nije bila naročito zanimljiva. Puno snega

i rada na ledu. Puno pukotina, ledenih litica i lavina. Žan-Klod bi uživao u tome.“

„Ko je Žan-Klod?“, upitao sam ja. „Opet neko iz Berdove ekspedicije?“

Oči gospodina Perija bile su veoma zamišljene, ali sada su se vratile u žižu i on me je pogledao i osmehnuo se. „Ne, ne. To je samo bio jedan planinar koga sam poznavao pre mnogo vremena. Voleo je sve probleme u vezi sa snegom, ledom, glečerima ili pukotinama. O, ja sam se popeo na Erebus i Terror.“

„Ta potonja dva su vulkani“, rekao sam ja, pokušavši da pokažem kako nisam baš posvemašnja neznalica u vezi sa Južnim polom. Dobili su imena po britanskim lađama, zar ne?“

Gospodin Peri klimnu glavom. „Imena im je hiljadu osamsto četrdeset prve dao Džejms Klark Ros – njemu je pripisano stvarno otkriće Antarktika, premda nikada nogom nije kročio na kontinent – a lađa *Erebus* je bila njegov komandni brod, dok je lađom *Terror* upravljao Rosov drugokomandujući, izvesni Frensis Krozijer.“

Sve sam to naškrabao, ne znajući kako bi to moglo da mi pomogne za eventualnu knjigu o džinovskim mutiranim pingvinima ubicama koji napadaju Šekltonovu kućicu na Antarktiku.

„Krozijer je bio drugokomandujući i nekoliko godina kasnije, u ekspediciji ser Džona Frenklina, kada su i *Erebus* i *Terror* izgubljeni na severnim poljima leda“, rekao je gospodin Peri, gotovo odsutno, kao da završava misao. „Mislim na britanske ledolomce“, kazao je sa osmehom. „Ne na vulkane. Oni su još tamo.“

Podigao sam pogled. „Oni su potonuli? Ta dva broda po kojima su vulkani dobili ime, *Erebus* i *Terror*... oni su potonuli nekoliko godina kasnije?“

„I gore od toga, Dene. Potpuno su iščezli. Ser Džon Frenklin, Frensis Mojra Krozijer, i sto dvadeset sedam ljudi. Pokušavali su da forsiraju Severozapadni prolaz i negde severno od Kanade, dva broda i celokupna posada prosto su... nestali. Tu i tamo je pronađeno malo grobova i ljudskih kostiju, na tamošnjim

pustim ostrvima, ali ni dan-danas nije pronađen nikakav trag brodova niti ostaci većine članova posade.“

Ludački sam škrabao. Nije me zanimalo da pišem o Severnom polu i njegovim ekspedicijama, ali više od stotinu ljudi i dva broda naprosto... *iščezli?* Pitao sam ga za puno ime tog kapetana Krozijera i to kako se ono piše, a gospodin Peri mi ga je rekao, sričući slovo po slovo, strpljivo kao detetu.

„U svakom slučaju“, zaključio je gospodin Peri, „pošto admiral Berd nije bio ni najmanje zadovoljan što me vidi u blizini – valjda sam ga podsećao na njegov gotovo zločinački nemar zahvaljujući kojem je otrovao sebe i svoju toliko hvaljenu ’isturenu bazu’ gasom i naterao druge ljude da stave život na kocku kako bi njemu spasli kožu – za moju sledeću i poslednju zimu provedenu tamo, umesto da zimujem u glavnoj bazi sa ostalima, admiral Berd mi je naredio da ’posmatram pingvine’ dok boravim sam u Šekltonovoj kućici na Kejp Rojdsu. Od marta do oktobra hiljadu devetsto trideset i pete.“

„Da posmatrate pingvine koji su već otišli“, rekao sam ja.

„Da.“ Gospodin Peri je prekrstio ruke dok se kikotao, i ponovo sam primetio koliko su mu podlaktice još snažne. Na njima se videlo i nekoliko modrih ožiljaka. Starih ožiljaka. „Ali u jesen, pre nego što je grozno zahladnelo, osećao sam svakog dana neizdrživ smrad ptičjeg izmeta sa njihovih gnezdišta. Nego čovek se navikne na smrad.“

„To vam je sigurno bilo kao kazna“, ponovio sam ja, i dalje užasnut takvom izolacijom i baš besan zbog pakosti admirala Berda. „Ne mislim na ptičji izmet kad to kažem. Mislim na utisak da ste u samici.“

Peri mi se samo osmehnuo. „Bio sam oduševljen“, rekao je. „Ti zimski meseci u Šekltonovoj kućici bili su među najdivnijim danima koje sam ikada doživeo. Tamni i hladni, da... povremeno veoma hladni, pošto kućica na Kejp Rojdsu nije zapravo bila projektovana da se greje samo za jednog čoveka, a vetar je

pronalazio sebi tamo put kroz hiljadu pukotina i rupa, svakog mračnog dana... ali bili su divni. Pomoću platna i starih Šekltonovih sanduka napravio sam malu kabinu kraj vrata u kojoj sam mogao da se malo zagrejem, iako je nekim jutrima krzno žderavca oko otvora moje vreće za spavanje bilo gotovo prekriveno mrazom. Ali samo to iskustvo... divno. Apsolutno divno.“

„Da li ste se te zime još peli na planine?“, upitao sam. Shvatio sam koliko je to pitanje glupo čim sam ga postavio. Ko još može da se vere uz planine po mraku kad je temperatura pedeset ili šezdeset stepeni ispod nule?

Začudo, on je ponovo klimnuo glavom. „Šekltonovi ljudi su se popeli na Ereba – makar do ruba vulkana – hiljadu devetsto osme“, kazao je. „Ali ja sam se na njega popeo sam triput, različitim trasama. Jednom po noći. O, i mada pripisuju prvo zimsko osvajanje Ereba britanskom planinaru Rodžeru Miru, pre samo šest godina, hiljadu devetsto osamdeset i pete, ja sam se na Ereba popeo dvaput u zimu trideset pete. Ne znam da li se to nalazi u bilo kojoj knjizi sa rekordima. Valjda se nikada nisam trudio da to pominjem nekome ko bi zapisao.“

Začutao je, pa sam začutao i ja, zapitavši se ponovo da li taj fini starac samo kiti priču. Onda je on ustao, podigao staru sekiru za led sa drvenom držaljkom i rekao: „Pre samo nekoliko meseci... prošlog januara... jedan metalac iz stanice Makmudro, lik po imenu Čarls Blekmer, sam se popeo uz Ereba za sedamnaest sati. Bilo je to u raznim planinarskim časopisima zato što je postigao zvaničan rekord. Satima i satima je bio brži od starijih zabeleženih rezultata.“

„Da li ste vi vodili računa o tome koliko vam je trebalo da se popnete uz planinu pre šezdeset pet godina?“, upitao sam.

Gospodin Peri se iscerio. „Trinaest sati i deset minuta. Ali opet, ja sam to već radio ranije.“ Nasmejao se i odmahnuo glavom. „Ali to vam ne pomaže u pripremi za knjigu, Dene. Šta želite da čujete o istraživanju Južnog pola?“

Uzdahnuo sam, shvativši koliko sam bio nepripremljen za vođenje intervjua. (Isto tako, u izvesnom smislu, nepripremljen i kao čovek.) „Šta možete da mi ispričate?“, rekao sam. „Mislim, nešto čega nema u knjigama.“

Peri je protrljao bradu. Tamo je čujno zagrebao po belim čekinjama. „Pa“, kazao je tiho, „kad pogledate u zvezde blizu obzorja... naročito kad je baš hladno... one kao da poskakuju unaokolo. Prvo skaču levo, onda desno... i sve vreme ujedno skakuću gore-dole. Mislim da to ima neke veze sa masama superhladnog vazduha koji leži nad zemljom ili zaleđenim morem i deluje kao sočivo koje se pomera...“

Škrabao sam ludački.

Gospodin Peri se zakikotao. „Zar te trivijalne stvari uopšte mogu da pomognu u pisanju romana?“

„Nikad se ne zna“, rekao sam ja, pišući i dalje.

Kako se ispostavilo, zvezde koje poskakuju blizu obzorja pojavile su se u rečenici u dnu prve i na vrhu druge strane mog romana *Teror*, koji je objavljen šesnaest godina kasnije i koji se bavio debaklom ser Džona Frenklina na Severozapadnom prolazu, a nije imao nikakve veze sa Antarktikom.

Ali gospodin Peri je umro od raka mnogo pre nego što je *Teror* objavljen.

Kasnije sam saznao da je gospodin Peri učestvovao u nekoliko slavni planinarskih ekspedicija, kao i u raznim ekspedicijama na Aljasci i u Južnoj Americi, te na K2 kao i u trogodišnjoj ekspediciji na Južnom polu sa admiralom Berdom, o kojoj smo razgovarali tog letnjeg dana 1991. Naš „intervju“ – uglavnom čudesan razgovor o putovanju, hrabrosti, prijateljstvu, životu, smrti i sudbini – trajao je oko četiri sata. A ja sve to vreme nisam postavio ono jedino pravo pitanje: pitanje koje je moglo da mi donese saznanja o njegovom neverovatnom iskustvu na Himalajima 1925. godine.

Video sam da se gospodin Peri umorio pred kraj našeg dugog razgovora. Isto tako, u glasu mu se jasnije čulo šištanje dok je govorio.

Primitivši da sam primetio, rekao je: „Prošle zime su mi izvadili parče jednog plućnog krila. Rak. I drugo se verovatno sprema za to, ali rak je metastazirao na sve strane, tako da me verovatno neće pluća dokrajčiti.“

„Žao mi je“, rekao sam i osetio koliko su te reči nedovoljne.

Gospodin Peri je slegnuo ramenima. „Hej, ako doživim devedesetu, učiniću to uprkos mnogim stvarima, Dene. Ima ih više nego što znate.“ Zakikotao se. „Najgore je to što imam rak pluća a nikada nisam pušio. Nikad. Ni pripalio.“

Nisam znao šta da kažem na to.

„Dodatna ironija je u tome što sam se preselio u Deltu kako bih bio samo nekoliko minuta udaljen od planina“, nadodao je gospodin Peri. „Ali sada šištim i brekcem kad se penjem i uz nisko brdo. Samo penjanje uz stotinak metara pašnjaka na ivici grada sada me podseća na pokušaj da se popnem i dišem iznad visine od osam i po hiljada metara.“

I dalje nisam znao šta da kažem – gubitak plućnog krila zbog raka sigurno je strašna stvar – a ja sam bio previše tupav da bih ga pitao gde je i kada to mogao da se popne iznad osam i po hiljada metara. Region iznad 8.000 metara ne naziva se tek tako Zonom smrti: svakog minuta koji planinar provede na takvoj visini, telo mu je sve slabije, on kašlje, sopće, nikad nema dovoljno vazduha, i ne može da povрати energiju čak ni spavanjem (koje je ionako gotovo nemoguće na takvoj visini). Kasnije sam se pitao da li je gospodin Peri samo koristio tu visinu – osam i po kilometara – kao primer za to koliko mu je sada teško da diše ili se zaista zaputio toliko visoko. Znam da je Maunt Vinson, najviša planina na Antarktiku, tek nešto viša od četiri hiljade i osamsto metara.

Pre nego što sam uspeo da smislim neko inteligentno pitanje, gospodin Peri me je pljesnuo po ramenu. „Ne žalim se. Samo

mi se dopada ironija. Ako ovim jadnim, tužnim haosom od univerzuma vlada neko božanstvo, onda je to svakako Kučka Ironija. Recite mi... vi ste objavljeni pisac.“

„Da“, rekao sam ja. Glas mi je možda zvučao oprezno. Naj-uobičajenija stvar zbog koje se objavljujanim piscima obraćaju novi poznanici jeste poziv da pomogne tom potencijalnom piscu (a) da pronade agenta, (b) bude objavljen ili (c) obe te stvari.

„Imate književnog agenta i sve to?“, rekao je Peri.

„Da?“ Sada sam bio još obazriviji. Posle samo četiri sata, izuzetno sam se divio tom čoveku, ali amatersko pisanje je amatersko pisanje. Gotovo ga je nemoguće objaviti.

„Pomišljao sam na to da nešto napišem...“

Eto ti ga sad. Na neki način, zažalio sam što sam čuo te poznate reči. Bila je to poenta predugačkih razgovora s novim poznanicima. Ali sam isto tako osetio i olakšanje. Ako on već nije napisao svoju knjigu ili šta već ne, kakvi su izgledi bili da to uradi sada, kad ima gotovo devedeset godina i umire od raka?

Gospodin Peri je video moje lice, pročitao mi misli i glasno se nasmejao. „Ne brinite, Dene. Nemam nameru da tražim od vas pomoć kako bih objavio nešto svoje. Uopšte nisam siguran da bih i želeo da to bude objavljeno.“

„Onda, šta?“, upitao sam ja.

Ponovo je protrljao obraz i bradu. „Želim da napišem nešto i želim da to neko pročita. Ima li to ikakvog smisla?“

„Mislim da ima. Ja zbog toga pišem.“

Odmahnuo je glavom gotovo nestrpljivo, kako sam pomislio. „Ne, vi pišete za hiljade ili desetine hiljada ljudi koji će čitati vaše misli. Ja tragram samo za jednim čitaocem. Za jednom osobom koja bi to mogla da razume. Za jednom osobom koja bi mogla da u to poveruje.“

„Neki član porodice, možda?“, predložio sam.

Ponovo je odmahnuo glavom. Osetio sam da mu je teško da iznese taj zahtev.

„Jedini član porodice koga poznajem jeste moja nećaka, pranećaka ili šta već ne, a ona se nalazi u Baltimoru ili tako negde“, rekao je tiho. „Nikad je nisam video u životu. Ali Meri i dom imaju negde zapisanu njenu adresu... kao mesto gde će poslati moje stvari kad se budem odjavio. Ne, Dene, ako budem uspeo da napišem ovo, želim da to pročita neko ko bi razumeo.“

„Je li to proza?“

Iscerio se. „Ne, ali siguran sam da bi se čitalo kao proza. Loša proza, verovatno.“

„Da li ste počeli to da pišete?“

Ponovo je odmahnuo glavom. „Ne, čekao sam ovoliko decenija... dođavola, ne znam ni sam šta sam čekao. Možda na to da mi Smrt pokuca na vrata kako bi mi pružila malo motivacije. Pa, evo je, lupa.“

„Bio bih počašćen time da pročitam sve ono što odlučite da podelite sa mnom, gospodine Peri“, rekao sam ja. Iznenadio sam sebe emocijom i iskrenošću te ponude. Obično sam pristupao čitanju amaterskih pokušaja kao da su ti rukopisi prekriveni bacilima kuge. Ali shvatio sam da bih bio uzbuđen kada bih mogao da pročitam ono što bi ovaj čovek pozeleo da napiše, premda sam u to vreme pretpostavljao da će verovatno tu biti reči o Berdovoj ekspediciji na Južni pol tokom tridesetih.

Džejkob Peri je sedeo nepomično i gledao me jedan dug trenutak. Te plave oči kao da su me nekako doticale – činilo mi se da mi njegovih osam zdepastih, ožiljcima prošaranih prstiju snažno pritiskaju čelo. Nije to bio baš prijatan osećaj. Ali *jeste* bio intiman.

„U redu“, rekao je on konačno. „Ako ikada ovo budem napisao, poslaću vam.“ Već sam mu dao karticu s mojom adresom i drugim informacijama. „Ipak, postoji tu jedan problem“, kazao je.

„Šta to?“

Podigao je obe ruke, tako spretne, premda su mu na levoj gotovo sasvim nedostajala poslednja dva prsta. „Uopšte ne umem da kucam“, rekao je.

Nasmejao sam se. „Kada biste slali rukopis nekom izdavaču“, kazao sam ja, „pronašli bismo vam daktilografkinju da vam to otkuca. Ili bih ja to sam uradio. Ali u međuvremenu...“

Izvadio sam iz svoje izdanđale akten-tašne praznu svesku marke „moleskin“ za pisanje dnevnika – njenih 240 praznih strana krem boje bilo je potpuno netaknuto. Prazan dnevnik je bio u mekom kožnom povezu sa dvostrukom kožnom petljom za držanje olovke ili penkala. Već sam ubacio naoštrenu olovku u petlju.

Gospodin Peri je dodirnuo kožu. „Ovo je dragoceno...“, zaustio je, i posegnuo da mi to vrati.

Dopalo mi se što je upotrebio pomalo arhaičnu reč „dragoceno“, ali sam odmahnuo glavom i utisnuo mu prazan dnevnik u kožnom povezu natrag u ruke.

„Ovo je samo simbolična nadoknada za sate koje ste proveli u razgovoru sa mnom“, rekao sam. Želeo sam da dodam i „Džejk“, ali i dalje mi nije polazilo za rukom da mu se obraćam po imenu. „Ozbiljno, želim da vi ovo uzmete. A kada budete napisali nešto što biste hteli da podelite sa mnom, rado ću to pročitati. I obećavam da ću vam iskreno reći šta o tome mislim.“

I dalje premećući kožni dnevnik iznova i iznova u čvornovativim rukama, gospodin Peri mi se široko osmehnuo. „Verovatno ću već biti mrtav kada dobijete knjigu... ili knjige... Dene, pa zato budite u svojoj kritici iskreni koliko god želite. Nećete time ni najmanje povrediti moja osećanja.“

Nisam znao šta da kažem na to.

Razgovarao sam sa Džejkobom Perijem u julu 1991, dvadeset godina pre nego što sam seo da napišem predgovor ovom rukopisu, u pozno leto 2011.

Krajem maja 1992. Meri je telefonirala kako bi nam javila da je gospodin Peri preminuo u bolnici u Delti. Rak je pobedio.

Kad sam upitao Meri da li mi je gospodin Peri ostavio bilo šta, činilo se da je iznenađena. Sve što je on ostavio za sobom – a toga nije bilo mnogo, samo knjige i nekoliko predmeta – spakovano je i otpremljeno njegovoj rođaci u Baltimor. Meri u to vreme nije bila u domu – nalazila se u jednoj bolnici u Denveru. Njena sekretarica je poslala pakete.

Onda, pre devet nedelja, u pozno proleće 2011, bezmalo dva-deset godina posle mog putovanja u Deltu, dobio sam kurirskom poštom paket od nekoga po imenu Ričard A. Darbidž (Mlađi) iz Lutervil-Timonijuma u Merilendu. Pretpostavivši da je to nekoliko mojih starih knjiga na kojima je neko želeo autogram – a zaista me razdraži kada čitalac najpre ne zatraži dozvolu da mi pošalje knjige – bio sam u iskušenju da paket vratim pošiljaocu, neotvoren. Umesto toga, skalpelom sam otvorio paket energičnije nego što je to bilo potrebno. Karen je pogledala podatke o otpremi i nagnala me na smeh rekavši kako nam niko još nije poslao knjige na potpisivanje iz Lutervil-Timonijuma, pa je smesta otišla da to potraži na internetu. (Karen baš voli geografiju.)

Ali to nisu bile moje stare knjige za potpisivanje.

U paketu je bilo dvanaest svezaka „moleskin“. Prelistao sam ih i video da su sve strane, spreda i pozadi, pune sitnog, preciznog, zakošenog, snažnog muškog rukopisa.

Čak ni tada, glupavo, nisam pomislio na gospodina Perija sve dok nisam došao do poslednjeg dnevnika na dnu.

Još je bio u kožnom povezu i tamo je i dalje bio prikachen patrljak olovke br. 2, ali koža je sada bila vremešna i izlizana, potamnela od ulja prenošenog uzastopnim dodirima ruku gospodina Perija. On je očigledno kožni povez prebacivao na svaki sledeći tom u svom desetomesečnom pokušaju da napiše tu jednu, dugačku priču.

Bila je tu i otkucana poruka.

Poštovani g. Simonse:

Moja majka, Lidija Darbidž, preminula je ovog aprila. Imala je 71 godinu. Kada sam pregledao njene stvari, pronašao sam ovu kutiju. Ona je ovo dobila 1992. iz staračkog doma u kojem je njen dalji rođak, izvesni gospodin Džejkob Peri, proživio svoje poslednje godine i u kojem je i umro. Pošto nije zaista poznavala i nikada nije ni srela svog deda-ujaka, čini se da je moja majka samo ovlaš pogledala sadržinu kutije, odabrala jedan ili dva predmeta za svoju nedeljnu prodaju ispred garaže, a ostalo ostavila netaknuto. Mislim da nije ni otvorila sveske koje sam poslao u ovom paketu.

Na prvoj strani sveske na vrhu nalazila se poruka koja nije bila upućena mojoj majci, već očigledno izvesnoj „Meri“ koja je upravljala tim staračkim domom u Delti, sa molbom da vam se pošalju ove sveske, kao i izvesni džepni Kodakov foto-aparat. Bila je napisana vaša adresa, pa sam tako znao gde da pošaljem ovaj veoma zakasneli paket.

Ako ste očekivali da primite ove predmete pre dvadeset godina, izvinjavam se zbog kašnjenja. Moja mati je bila rasejana, čak i u svom srednjem dobu.

Pošto je sveske trebalo poslati vama, odlučio sam da ih ne pročitam. Jesam ih prelistao i primetio da je majčin rođak bio vešt crtač: mape, crteži planina i druge skice izgledaju mi krajnje profesionalno.

Opet, izvinjavam se zbog nehotičnog i slučajnog kašnjenja koje vas je sprečilo da dobijete ovaj paket blagovremeno, onako kako se, siguran sam u to, gospodin Džejkob Peri nadao.

Srdačan pozdrav,

Ričard A. Darbidž, Mlađi

Preneo sam kutiju u svoju radnu sobu, izvadio iz nje gomilu svezaka i počeo da ih čitam tog popodneva, nastavio cele noći i dovršio oko devet ujutro.

Pošto sam mesecima razmišljao o njegovoj želji, odlučio sam da objavim dve verzije poslednjeg (i jedinog) rukopisa Džekoba Perija. Na kraju, zaključio sam da bi on želeo objavljivanje pošto je poslednjih deset meseci života proveo radeći na ovome. Takođe verujem da je zbog toga odabrao mene za svog prvog čitaoca. Znao je da sam ja u stanju da ocenim da li rukopis zaslužuje objavljivanje ili ne. Iz sveg srca sam uveren u to da rukopis Džekoba Perija – ova knjiga – zaista zaslužuje objavljivanje.

Drugo i vrlo ograničeno izdanje pokazaće sam rukopis gospodina Perija i biće u njemu brojne skice, portreti, pažljivo izrađene mape, planinski pejzaži, stare fotografije i drugi elementi koje je gospodin Peri dodao tekstu. Ova verzija će se sastojati samo od teksta. Mislim da ona uspešno pripoveda priču koju je Džekob Peri (1902–1992) želeo da ja čujem. Priču koju je želeo da čujemo svi. Kao njegov urednik, uneo sam samo nekoliko ispravki u pisanju i dodao njegovom tekstu veoma malo napomena sa objašnjenjima. Mogu samo da se uzdam i nadam u to da gospodin Peri, time što mi je dozvolio da budem njegov prvi čitalac i urednik, shvata moju žudnju da dozvolim drugima da pročitaju ovo čudno i neobično lepo svedočanstvo.

Zaista mislim da je ovo želeo.

Mogu samo da se nadam da je zaista tako.

I DEO

PLANINARI

*Vrh Materhorna nudi sasvim jasan izbor:
pogrešan korak ulevo, i umrećete u Italiji;
pogrešan korak udesno, i umrećete u Švajcarskoj.*

*N*as trojica smo saznali da su Malori i Irvin nestali na Mont Everestu dok smo ručali na vrhu Materhorna.

Savršen je dan poznog juna 1924. godine, a vest leži presa- vijena u tri dana starim britanskim novinama kojima je neko u kuhinji male gostionice u Breju, u Italiji, umotao naše sendviče sa hladnom govedinom i renom na debelom svežem hlebu. Ne sluteći to, nosio sam ovu vest koja još nije imala težinu – ali će nam uskoro ležati na grudima kao teški kamen – do vrha Materhorna u svom ruksaku, kraj mešine sa vinom, dve boce sa vodom, tri pomorandže, 30 metara planinarskog užeta i pozamašnom salamom. Ne primećujemo odmah novine niti čitamo vest koja će nam promeniti dan. Previše nas ispunjava vrh i pogled sa njega.

Šest dana smo se samo peli i peli iznova na Materhorn, uvek izbegavajući vrh iz razloga koje je znao samo Đakon.

Prvog dana, kad smo krenuli iz Cermata, istražili smo greben Hornli – bila je to Vimperova trasa iz 1865. – izbegavajući fiksiranu užad i sajle kojima je koža planine prekrivena kao mnoštvom ožiljaka. Sutradan smo prešli da to isto uradimo sa grebenom Cmut. Trećeg dana, koji je bio baš dug, prešli smo na

drugu stranu planine i opet se popeli sa švajcarske strane preko grebena Hornli, prošavši preko sipkave severne litice tik ispod vrha do kojeg nam je Đakon zabranio pristup, a onda se spustili duž Italijanskog grebena, da bismo u suton stigli do naših šatora na visokim zelenim pašnjacima okrenutim na jug, prema Breju.

Petog dana sam shvatio da pratimo korake onih koji su toliko proslavili Materhorn – odlučnog dvadesetpetogodišnjeg planinara-umetnika Edvarda Vimpera, i njegove slučajno sakupljene grupe od tri Engleza: velečasnog Čarlsa Hadsona („sveštenika sa Krima“); devetnaestogodišnjeg šticeinika velečasnog Hadsona i neiskusnog planinara Dagleasa Hedoua; i samopouzdanog osamnaestogodišnjeg lorda Frensisa Dagleasa (koji samo što je prošao testiranje u britanskoj vojsci na samom vrhu, nekih 500 bodova ispred prvog sledećeg od njegovih 118 konkurenata), sina osmog markiza od Kvinsberija i novopečenog planinara koji je već dve godine dolazio u Alpe. Zajedno sa Vimperovim zbrda-zdola sakupljenim mladim britanskim planinarima toliko različitog nivoa iskustva i sposobnosti, tamo su bila i tri vodiča koje je Vimper angažovao: „Stari Peter“ Taugvalder (bilo mu je tek 45 godina, ali su ga smatrali čičom), „Mladi Peter“ Taugvalder (star 21 godinu), i veoma vešt vodič iz Šamonija, tridesetpetogodišnji Mišel Kroz. Zapravo, bio im je kao vodič potreban samo Kroz, ali Vimper je već ranije obećao Taugvalderima da će ih uposliti, a engleski planinar je uvek držao svoju reč, čak i ako mu je zbog toga planinarska družina previše brojna, a dva vodiča suštinski suvišna.

Na Italijanskom grebenu sam shvatio da nas Đakon to upozna je sa hrabrošću i trudom Vimperovog prijatelja, konkurenta i nekadašnjeg partnera u planinarenju, Žan-Antoana Karela. Teške trase u kojima smo uživali bile su Karelove.

Imali smo planinske šatore – Vimperove šatore, i dalje su ih tako nazivali, pošto ih je taj planinar iz zlatnog doba projektovao da se koriste upravo na ovoj planini – postavljene na travnatim livadama iznad nižih glečera na obe strane planine, a dolazili

smo do jedne ili druge strane svake večeri neposredno pre sutona, često i pošto padne mrak, da bismo tamo nešto lako pojeli, razgovarali tiho kraj vatrice i čvrsto spavali nekoliko sati pre ustajanja kako bismo se ponovo peli.

Popeli smo se na greben Furgen na Materhornu, ali smo zaobišli zadivljujuću izbočinu na vrhu. To nije bio poraz. Čitav jedan dan istraživali smo prilaze toj izbočini na koju se niko nikad nije popeo, ali smo zaključili da nismo dovoljno ni opremljeni ni vešti kako bismo je direktno savladali. (Na tu izbočinu će se konačno popeti Alfredo Perino i Luj Karel, poznat kao „mali Karel“ u čast njegovog slavnog prethodnika, te Đakomo Kjara, osamnaest godina kasnije, 1942.) Skromnost zbog koje nismo sebe ubili u nemogućem pokušaju – s obzirom na opremu i tehnike iz 1924. godine – da se popnemo na izbočinu grebena Furgen podsetila me je tada na trenutak kad sam se upoznao sa tridesetsedmogodišnjim Englezom Ričardom Dejvisom Dikomom i dvadesetpetogodišnjim Francuzom Žan-Klodom Kleruom u podnožju nesavladane severne litice Ajgera – smrtonosnog Ajgervanda. Ali to je priča za neki drugi put.

Sušтина je u tome da su i Dikon – poznat među mnogim prijateljima i partnerima u planinarenju kao „Đakon“* – i Žan-Klod, koji je upravo dobio akreditaciju kao punopravni pripadnik Udruženja šamonijskih vodiča, možda najekskluzivnijeg planinarskog bratstva na svetu, pristali da me vode sa sobom mesecima tokom zime, proleća i ranog leta, dok su se peli po Alpima. O tako velikodušnom daru nisam mogao ni da sanjam. Uživao sam u studijama na Harvardu, ali moje obrazovanje kod Đakona i Žan-Kloda – koga sam na kraju počeo da nazivam „Ž. K.“ pošto se činilo da mu taj nadimak ne smeta – u tim mesecima bilo je daleko najzahtevnije i najzbudljivije obrazovno iskustvo u celom mom životu.

* Engl.: *Deacon* – đakon. (Prim. prev.)

Ili makar do košmara Mont Everesta. Ali trčim sa pričom pred rudu.

U naša poslednja dva dana na Materhornu, postepeno smo silazili niz planinu na njenoj nesigurnoj zapadnoj strani, a onda se spustili niz užad do kraja kako bismo razradili trase i strategiju za zaista opasnu severnu stranu, jedan od poslednjih i najstrašnijih nerešenih problema u Alpima. (Franc i Toni Šmid će se tamo popeti sedam godina kasnije, posle logorovanja preko noći na samoj litici. Dovešće se biciklima iz Minhena sve do planine i, posle iznenađujućeg uspona po severnoj litici, odvesti se njima ponovo kući.) Za nas trojicu ovo je bilo samo izviđanje.

Tog poslednjeg dana poigrali smo se trasama na naizgled nesavladivom „Cmutovom nosu“ koji je štrčao iznad desnog dela severne litice, a onda se povukli, prešli na Italijanski greben, i – kad je Đakon klimnuo glavom i dozvolio da se popnemo uz poslednjih trideset metara – konačno se obrela tu, na uskom vrhu, tog savršenog dana poznog juna.

U sedmici provedenoj na Materhornu trpeli smo i peli se po pljusk, iznenadnim snežnim olujama, susnežici, ledu koji je pretvarao kamen u staklo, i jakim vetrovima. Tog poslednjeg dana, vreme je na vrhu vedro, mirno i tiho. Vetrovi su toliko pitomi da Đakon uspeva da pripali lulu kresnuvši samo jednu šibicu.

Vrh Materhorna je uzan greben dugačak oko sto metara, ako baš želite da prepešačite udaljenost između njegovog nižeg, donekle šireg „Italijanskog vrha“ i višeg i užeg mesta na „Švajcarskom vrhu“. U proteklih devet meseci, Đakon i Žan-Klod su me naučili da vam sve dobre planine daju jasan izbor. Vrh Materhorna nudi sasvim jasan izbor: pogrešan korak ulevo, i umrećete u Italiji; pogrešan korak udesno, i umrećete u Švajcarskoj.

Italijanska strana je uspravna stenovita litica koja se strmoglavljuje 1.200 metara, sa kamenjem i grebenima koji bi zaustavili pad negde oko polovine puta, a švajcarska strana se

obrušava u strmu snežnu padinu i stenovite grebene desetinama i desetinama metara ispod oznake za polovinu puta, sa stenama i izbočinama koje bi mogle da zaustave pad tela, a možda i ne bi. Tu, na samoj ivici grebena, ima dovoljno snega da naše cokule sa kramponima ostave jasne tragove.

Greben na vrhu Materhorna nije baš ono što uzbuđeni novinari vole da nazivaju „grebenom nalik na oštricu noža“. Otisci naših cokula po stvarnom grebenu to i dokazuju. Da je on zaista kao oštrica noža, sa snegom, otisci naših cokula bili bi sa *obe strane*, pošto se pravom oštrom ivicom pametno kreće tako što se polako gegate kao kilavi patak, dok vam je jedna noga na zapadnoj strani uskog vrha, a druga na istočnoj. Ako se okliznete, nagnječićete testise ali nećete se – uz božju i volju sudbine – strmoglaviti u ambis dubok 1.200 metara.

Malo šira „oštrica noža“ prekrivena snegom, tačnije, uspravni snežni venac, pripremila bi nas za ono što je Žan-Klod voleo da naziva „preskakanjem konopca“. Verovatno bismo bili na navezu na takvoj snežnoj oštroj ivici, i ako bi se planinar neposredno ispred ili iza okliznuo na jednu stranu, reagovali biste momentalno (pošto na tako oštroj snežnoj ivici ne možete da očekujete mnogo oklevanja) – pri čemu „momentalna reakcija“ postaje instinktivna tek posle mnogo vežbanja – tako što biste skočili na suprotnu stranu grebena, pa biste obojica ostali da visite iznad praznine duboke 1.200 metara ili više, u očajničkoj nadi (a) da se uže neće prekinuti i tako osuditi obojicu na propast, i (b) da će vaša težina biti dovoljna da parira njegovoj u padu.

I to *zaista* deluje. Vežbali smo mnogo puta na snežnom grebenu nalik oštrici noža, na Monblanu. Ali bio je to greben gde je kazna za neuspeh – ili prekid užeta – bilo klizanje 15 metara niže do ravnih snežnih polja, a ne pad od 1.200 metara.

Bio sam visok metar i osamdeset pet i težak sto kila, pa je tako, kada sam igrao „preskakanje konopca“ sa jadnim Žan-Klodom (visokim metar i šezdeset pet, teškim šezdeset kila), logika